

RAZLIKOVNOST MJESTA Naglasaka u HRVATSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Stjepan Sekereš

U svom članku Razlikovna funkcija naglasaka u hrvatskom književnom jeziku, Jezik, 30, str. 17–27, prikazao sam razlikovnu funkciju naglasaka i dužine, a u ovom ću članku prikazati razlikovnu funkciju mjesta naglasaka. Pregledao sam AR, Broz-Ivekovićev rječnik, Pravopisni rječnik novosadskoga pravopisa i Deanović-Jernejev Hrvatsko ili srpsko-talijanski rječnik, Zagreb, 1975. U njima sam našao samo 32 primjera gdje mjesto naglasaka služi za semantičko razlikovanje riječi. Kao razlikovne jedinice najčešće se javljaju istovrsne riječi: imenica–imenica, glagol–glagol. Kao razlikovni znak uvijek se javlja samo kratkouzlazni naglasak. On kod jedne razlikovne jedinice stoji na prvom slogu, a kod druge na drugom: ùuu:uùu, ùuuu:uùuu. Od toga pravila nema izuzetaka. Kao razlikovne jedinice najčešće se javljaju četverosložne riječi (26), a rjeđe trosložne (6).

Primjeri za imenice:

<i>bràvetina</i> (meso)	<i>bravètina</i> (augm. bràva)
<i>cr̀nica</i> (crna zemlja)	<i>crnica</i> (vrsta trešnje)
<i>d̀ubina</i> (augm. d̀ub)	<i>dubina</i>
<i>Gr̀ubina</i> (muško ime) ¹	<i>grubina</i> (gruboća)
<i>iz̀diralo</i> (čovjek koji se trudi)	<i>izdiralo</i> (trud onoga koji izdire)
<i>jarùšica</i> (djevojče od 7–13 godina)	<i>jarušica</i> (žensko jagnje)
<i>koǹjetina</i> (meso)	<i>konjètina</i> (augm. k̀dnj)
<i>lišìčina</i> (lisičje runo)	<i>lišičina</i> (augm. lisica) ²
<i>màčetina</i> (meso)	<i>mačètina</i> (augm. mačka)
<i>màlina</i> (biljka)	<i>malina</i> (malo čega)
<i>pilètina</i> (meso)	<i>piletina</i> (augm. pile)
<i>pjevàčica</i> (vrsta ptice)	<i>pjevačica</i> (žena pjevač)
<i>rùdica</i> (dem. rúda)	<i>rudica</i> (bojadisana vuna)
<i>sr̀netina</i> (meso)	<i>srnètina</i> (augm. sr̀na)
<i>suǹčanica</i> (sunčana zraka)	<i>sunčànica</i> (sunčana bolest)
<i>šarènika</i> (šarenica)	<i>šarenika</i> (vrsta jabuke)
<i>težina</i> (ono što je urađeno; kudjelja)	<i>težina</i>
<i>travàrica</i> (rakija)	<i>travàrica</i> (vrsta prepelice)
<i>vuč̀etina</i> (vučja koža; kapa od vučje kože)	<i>vučètina</i> (augm. vuk) ³

Primjeri za glagole:

<i>iz̀umiti</i> (obèzumiti)	<i>izùmiti</i>
<i>ostajati</i>	<i>ostajati</i> (odstajati)

¹ U AR i u ostalim rječnicima imenica Grubina nije označena naglaskom. Međutim, muška imena s nastavkom -ina najčešće imaju ` na prvom slogu (Vučina, Franjina, Markina, Pavina, Matina, Perina, Lükina, Vinkina itd.), stoga i imenicu Grubina možemo označiti takvim naglaskom.

² U AR zabilježen je augm. lisičine, ali bez naglasaka. Ta imenica ima naglasak lisičina kao i bravètina, konjètina, mačètina i dr.

³ U AR zabilježen je augmentativ vučetina, ali bez naglasaka. Ta imenica ima naglasak kao i bravètina, konjètina, mačètina i dr.

<i>òtprtiti</i> (skinuti sa sebe što je tko uprtio)	<i>otp̀rtiti</i> (otići po snijegu praveći prtinu)
<i>pòstajati</i>	<i>postàjati</i> (malo stati)
<i>přestajati</i>	<i>prestàjati</i>
<i>řasprtiti</i> (prema impf. p̀rtiti)	<i>rasp̀rtiti</i> (prema impf. p̀rtiti)
<i>ùkoriti</i> (npr. nož)	<i>ukòriti</i>
<i>ùrvati</i> (obarati, rušiti)	<i>ur̀vati</i> (rvući predobiti, svladati, uništiti)
<i>ùsijati</i>	<i>usijati</i> (prema impf. s̀ijati)
<i>ùstajati</i>	<i>ustàjati</i> (se)
<i>ùzoriti</i> (učiniti uzoritim)	<i>uzòriti</i> (činiti da nešto dozori)
<i>zàsijati</i>	<i>zasijati</i> (se)
<i>zastajati</i> (impf. prema pf. zàstati)	<i>zastàjati</i> (pf. prema impf. stàjati)

U Pravopisnom rječniku ima veoma mnogo naglasnih dubleta (*bjèličast-bjeličast*, *brùsionica-brusiònica*, *grkokatolik-grkokatòlik*, *iscvasti-iscvasti*, *izvesti-izvesti*, *majmunica-màjmunica*, *pomòci-pòmoći*, *tòčionica-točìònica*, *zateći-zateći* i dr.). Međutim, ovdje mjesto naglasaka ne vrši razlikovnu funkciju, nego se javlja na raznim slogovima iste riječi, na što su utjecali razni glasovni i naglasni zakoni.

S a ž e t a k

Stjepan Sekereš, prof. u m., Osijek
UDK 801.612:808.62, pregledni članak, primljen za tisak 13. rujna 1984.

The Distinctive Function of the Stress-Place in Standard Croatian

In this paper the author lists nouns and verbs in standard Croatian which differ only in the place of stress.

EGZONIMI

Prilog teoretskom pristupu

Igor Gostl

Imajući na umu malu učestalost pojma egzonim kao i njegov skorašnji ulazak u naše i lingvističko i onomastičko (toponomastičko) nazivlje potrebno ga je opširnije objasniti.¹

Najsazetija, ali ne i najpreciznija definicija pojma mogla bi se svesti na egzonim kao zemljopisno ime mjesta koje se nalazi na teritoriju drugoga jezičnog područja. Potpunije objašnjenje tog pojma donosi M. Peterca u leksičkoj građi za standardizaciju toponimskih

¹ Toga naziva nema još u našim terminološkim popisima, rječnicima, leksikonima i enciklopedijama.